

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΙΚΟΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΥΡΤΙΔΗ
1974-1975

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΠ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ (1903 - 1976)

Ὁ θάνατος τοῦ Κωνσταντίνου Σπυριδάκι (14 Ἰαν. 1976) ἔστειρε τὸν Ἑλληνισμόν ἐνὸς εἰλικρινοῦς, πιστοῦ καὶ ἀκαμάτου τέκνου του, συνεκίνησε τὸ Παγκύπριον βαθύτατα, ἔθλιψεν ἰδιαιτέρως τοὺς κατὰ καιροὺς γνωρίσαντας ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀφῆκε κενὸν μέγα καὶ δυσαναπλήρωτον εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν κόσμον τῆς διερχομένης σήμερον τραγικᾶς ἡμέρας νήσου Κύπρου. Ἡ ἀπώλεια τοῦ ἀνδρὸς εἰς χρόνους τὰ μάλιστα δυσχειμέρους διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Κύπρῳ ἐπιβάλλει ἀκριβῶς τὴν μετ' ἐπιστημονικοῦ ἤθους συνειδητὴν καὶ ἀντικειμενικὴν ἀξιολόγησιν καὶ προβολὴν τοῦ ἔργου του εἰς βάθος καὶ πλάτος ¹.

1. Ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία ἐτάφη ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ Ἁγίου Σάββα Λευκωσίας (16.1.76), προέστη δ' αὐτῆς ἡ Α.Μ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου κ.κ. Μακάριος Γ'. Παρέστησαν ἐν σώματι ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς κ. Γλ. Κληρίδης καὶ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ὁ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος κ. Δούνας, οἱ πρέσβεις τῆς Ὀμοσπονδου Γερμ. Δημ. καὶ τῆς Γαλλίας, Διπλωματικοὶ Ἀκόλουθοι ἄλλων Πρεσβειῶν, τὰ Δ.Σ. τῶν Ἰδρυθέντων ὑπὸ τοῦ ἐκλιπόντος πνευματικῶν ἱδρυμάτων, Βουλευταὶ, Στρατιωτικαὶ καὶ Δημοτικαὶ Ἀρχαί, Ἐκπρόσωποι τῶν Σχολικῶν Ἐφορειῶν, Καθηγητικῶν Συλλόγων καὶ ἄλλων πνευματικῶν ἱδρυμάτων, πνευματικοὶ ἄνθρωποι, μαθηταὶ καὶ πλῆθος κόσμου. Τὸν νεκρὸν ἀπεχαιρέτησαν καταλλήλως ὁ γυμνασιάρχης τοῦ Π. Γυμνασίου κ. Γεώργιος Προδρόμου καὶ ὁ κ. Κλεάνθης Γεωργιάδης ἐκ μέρους τῆς Ἐτ. Κυπρ. Σπ., τοῦ Ε.Π.Ο.Κ., τοῦ Σ.Ε.Φ.Κ. «Στασίνο» καὶ τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν. Στεφάνους κατέθεσαν ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἡ Βουλὴ καὶ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ἡ Πρεσβεία τῆς Ἑλλάδος, τὸ Π. Γυμνάσιον, τὰ Ἰδρυθέντα ὑπὸ τοῦ ἐκλιπόντος πνευματικᾶ ἱδρύματα, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν (κ. Β. Καραγιώργης), ἡ Σχολικὴ Ἐφορεία Λευκωσίας (κ. Ἀντιγόνη Μιχαηλίδου) καὶ πλῆθος ἄλλων Πρεσβειῶν, Ἰδρυμάτων, Ὁργανισμῶν, Συνδέσμων καὶ προσώπων. Τὸ φέρετρον ἔφερον κατὰ τὴν ἐκφορὰν ἐπὶ τῶν ὤμων μαθηταὶ τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου, προηγείτο δὲ καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν ἡ Φιλαρμονικὴ τῆς Ἀστυνομικῆς Δυνάμεως Κύπρου. Ἡ κηδεία τοῦ ἐκλιπόντος ἐγένετο δημοσίᾳ δαπάνῃ.

2. Τὴν ἐπομένην τῆς ἀγγελίας τοῦ ἀδοκῆτου θανάτου τοῦ Κ. Σπυριδάκι συνήλθον εἰς κοινὴν συνεδρίαν τὰ Δ.Σ. τῆς Ἐτ. Κυπρ. Σπουδῶν, τοῦ Ἑλλην. Πνευμ. Ὁμ. Κύπρου (ΕΠΟΚ), τοῦ Συνδ. Ἑλλ. Φιλ. Κύπρου «Στασίνο» καὶ ὁ Διευθυντῆς

Ὁ Κωνσταντῖνος Σπυριδάκις ἐδέσποσε πράγματι τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Κύπρου ἐπὶ μακρότατον χρονικὸν διάστημα, σχεδὸν πεντηκονταετία. Τυχὼν ἐξ ἀρχῆς ἐπιμελεστάτης ἑλληνοχριστιανικῆς ἀγωγῆς καὶ μορφωθεὶς διὰ τῆς κλασσικῆς παιδείας καὶ φιλοσοφίας, ὅσον ὀλίγοι συνηλικιώται αὐτοῦ, ἀνεδείχθη ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς πνευματικὸν ἡγέτην τῆς ἰδιαίτερας τοῦ πατρίδος. Ἐλικρινῶς καὶ συνειδητῶς εἶχεν ἀποφασίσει νὰ θεράπευσῃ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα μετ' ἐπιστημονικοῦ ἤθους καὶ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων ἑλληνικὴν πνευματικὴν παράδοσιν τῆς Κύπρου μετ' ἄκρας πρὸς αὐτὴν προσηλώσεως. Ἐχὼν ἀκριβῶς ὑψηλὴν συναίσθησιν τοῦ χρέους πρὸς τὴν παιδείαν καὶ τὴν προκοπὴν τῆς νήσου καὶ πιστεύων συγχρόνως εἰς τὰς πνευματικὰς τοῦ δυνάμεις συνέλαβεν ἐγκαίρως καὶ εἰς βάθος τὰ μηνύματα τῶν καιρῶν καὶ ἐστάθη ὀρθὸς εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν. Τὴν ἡγετικὴν ὡς ἐκ τούτου θέσιν κατέλαβεν ἐπαξίως ὁ Κωνσταντῖνος Σπυριδάκις ὠπλισμένος διὰ τῆς ἐπιμελεστάτης μορφώσεως, τῆς ἀγωνιστικότητος, τῆς προσηλώσεως εἰς τὸ καθῆκον, τῆς ἐμπράκτου ἐφαρμογῆς τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς τοῦ ἐν γένει δραστηριότητος.

Τὸ ὄνομα τοῦ Κωνσταντῖνου Σπυριδάκι εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένον μετὰ τὸ Παγκύπριον Γυμνάσιον. Ἀπόφοιτος τοῦ πρώτου Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου τῆς νήσου (1919), ὑπηρέτησεν αὐτὸ ὡς καθηγητῆς φιλολογίας (1923 - 31 καὶ 1934 - 5), ὡς ὑποδιευθυντῆς (1935 - 6) καὶ τέλος ὡς γυμνασιάρχης (1936 - 1960). Διὰ τῆς ἱερᾶς προσηλώσεώς του εἰς τὸ καθῆκον καὶ τῆς ἄκρας εὐσυνειδησίας τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ προσεπάθησε καὶ ἐπέτυχεν εἰς τὸ νὰ ὀργανώσῃ τὸ Π. Γυμνάσιον εἰς τρόπον ὥστε νὰ συγκρίνηται ἰσοτιμῶς καὶ ἐπιτυχῶς πρὸς τὰ ἀντίστοιχα σύγχρονά του ἐκπαιδευτήρια τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ προβάλληται ὡς πτότυπον, ὄχι μόνον διὰ τὰ ἐν Κύπρῳ ἐκπαιδευτήρια ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μέσσην ἐκπαίδευσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ καθόλου. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ λεχθῆ ὅτι σχεδὸν ἅπασαι αἱ ἐνέργειαι τοῦ Κ. Σπυριδάκι ἐξεκίνουν ἀπὸ, ἰδιαίτερώς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς γυμνασιαρχίας του, καὶ κατέληγον εἰς τὸ Π. Γυμνάσιον· τὸ Π. Γυμνάσιον ὄχι ὡς κτιριακὸν συγκρότημα ἢ ἀκόμη καὶ προβαλλομένην ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν τῶν μαθητῶν του, ἀλλ' ὡς κιβωτὸν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας τῆς νήσου, ὡς ζωντανὴν παρουσίαν, προέκτασιν καὶ προβολὴν τοῦ κλασικοῦ ἑλληνικοῦ ἀνθρωπι-

τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν καὶ ἀπεφασίσθη, μετὰξὺ ἄλλων, καὶ ἡ τέλεις φιλολογικοῦ μνημοσύνου κατὰ τὸ ὅποιον θὰ ἀναλυθῆ τὸ ἐπιστημονικόν, ἐθνικόν καὶ ἐκπαιδευτικόν ἔργον τοῦ ἐκλιπόντος.

σμοῦ, ὡς κεραίαν εὐαίσθητον εἰς τὴν σύλληψιν τῶν παλμῶν τοῦ ἔθνους καὶ πομπὸν συνεχοῦς καὶ ἀκριβοῦς ἀναμεταδόσεώς των εἰς τὰς καρδίας τῶν τροφίμων του, τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὀλοκλήρου. Ἀπὸ τῆς θέσεως ἀκριβοῦς τοῦ γυμνασιάρχου ὑπερήσπισε μετ' ἀκαταμαχῆτου σθένους καὶ ἐπέτυχε νὰ διατηρήσῃ τὴν αὐτονομίαν τῆς ἑλληνικῆς μέσης παιδείας, κατεπόλεμησέ μετὰ μοναδικῆς παρρησίας τὰς ὑπόυλους προθέσεις τῆς ξένης διοικήσεως περὶ περιορισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἐξ Ἑλλάδος διδακτικῶν βιβλίων ἐν τοῖς σχολείοις τῆς νήσου καὶ κατώρθωσε, δι' ἀγώνων πολλῶν καὶ δυσχερῶν, περιστοιχιζόμενος πάντοτε ἀπὸ συνεργάτας ἀξίους, νὰ ἐξέλθῃ νικητῆς. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀρετῆς καὶ ὁ ἐθνικὸς φρονηματισμὸς ἀπέτελουν τὸ ὑπόβαθρον τῶν ἐνεργειῶν καὶ συγχρόνως τὸν στόχον τῶν ἐπιδιώξεων τοῦ γυμνασιάρχου.

Ὁ διορισμὸς τοῦ Κ. Σπυριδάκι ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας τῆς Ἑλλάδος ὡς ἀναπληρωτοῦ ἐν Κύπρῳ τοῦ Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Σχολῶν Ἀλλοδαπῆς (1954) καὶ ἡ ἀνάληψις τῆς Προεδρίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου Κύπρου (Μάιος 1959 - Αὐγ. 1960) ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὴν δυνατότητα νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς δραστηριότητάς του καὶ νὰ θέσῃ ἰσχυράς τὰς βάσεις διὰ τὴν σοβαρὰν μελέτην τῆς ὀργανώσεως καὶ τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας τῆς Κύπρου. Ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικὴ φαίνεται ἡ ἀναληφθεῖσα προσπάθεια καθόλου, διὰ τῶν ὧσων περιλαμβάνονται ἐν τῇ ἐκθέσει «περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Γραφείου Ἑλληνικῆς Παιδείας κατὰ τὸ σχ. ἔτος 1959 - 60»¹. Ἀπὸ τοῦ Αὐγ. 1960 γίνεται Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινοτικῆς Συνελεύσεως Κύπρου καὶ μετὰ τὴν διάλυσίν της (1965) ὀρίζεται ὡς Ὑπουργὸς Παιδείας (Μάρτ. 1965 - Μάιος 1970). Ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ Προέδρου τῆς Ε.Κ.Σ.Κ. καὶ ἰδιαιτέρως τῆς τοῦ Ὑπουργοῦ, ὁ Κ. Σπυριδάκις διεμόρφωσε κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὰ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας τῆς Κύπρου, ὥστε νὰ θεωρῆται εὐλόγως ὁ θεμελιωτῆς τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς ἐλευθέρου Κυπριακῆς Δημοκρατίας. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ λεχθῆ ὅτι ὁ Σπυριδάκις δὲν εἶδε τὰ ἐκπαιδευτικὰ πράγματα μονομερῶς — ὡς ἔχει κατηγορηθῆ ὑπὸ ἀγνοούντων — οὔτε περιώρισε τὴν ἐκπαίδευσιν εἰς μόνην τὴν κλασσικὴν. Βάσις τῶν ἐκπαιδευτικῶν προσπαθειῶν του ὑπῆρξεν ὁ ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κλασσικοῦ

1. Λευκωσία 1960. Ἀνατ. Κ. Σπυριδάκι, Μελέται, Διαλέξεις, Λόγοι, Ἄρθρα, Λευκ. 1974, τ. Β', σσ. 222 - 243. Ἡ πρώτη σοβαρὰ καὶ ἀκριβὴς ἐκδοσις τῶν ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων τῆς ἐλευθέρου Κυπριακῆς Πολιτείας.

άνθρωπισμοῦ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς παιδείας. Τοιοῦτοτρόπως, παραλλήλως πρὸς τὴν ἐξύψωσιν τῶν κλασσικῶν γυμνασίων, ἐνίσχυσε τὰ παλαιὰ καὶ ἐδημιούργησε νέα λύκεια οἰκονομικῆς κατευθύνσεως καὶ θετικῶν ἐπιστημῶν, ἀνήγειρε νέας τεχνικὰς καὶ ἐπαγγελματικὰς σχολὰς, ἔθηκεν εἰς λειτουργίαν γεωργικὰ γυμνάσια καὶ γενικῶς ἀνύψωσε διὰ τῶν ὀρθῶν ἐνεργειῶν του τὴν στάθμην τῆς ἐλληνικῆς παιδείας τῆς νήσου εἰς ἐπίπεδα εὐρωπαϊκά. Χαρακτηριστικῶς ἀναφέρεται ὅτι πολλαὶ τῶν γενομένων εἰσηγήσεων του ἀπετέλεσαν ἕναυσμα σοβαροῦ ἐκπαιδευτικοῦ προβληματισμοῦ καὶ ἀρχεταὶ υἱοθετήθησαν ὑπὸ ἐλληνικῶν καὶ διεθνῶν ἐκπαιδευτικῶν ὀργανισμῶν (ὡς τῆς UNESCO κ.ά.).

Ἡ καθαρῶς ἐπιστημονικὴ δραστηριότης τοῦ Κ. Σπυριδάκι ἀρχίζει ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς¹. Ἐκτοτε συνέγραψε πλῆθος ἐπιστημονικῶν μελετῶν ἐπὶ ποικίλων θεμάτων. Σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν ἐπιλογὴν τῶν θεμάτων του ἐσήμαναν ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ σπουδαὶ του (1919 - 1923 Φιλολογία, Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, καὶ 1931 - 4 ὑπότροφος Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, Ἀρχαία Ἱστορία, Κλασσικὴ Φιλολογία, Φιλοσοφία, Πανεπιστήμιον Βερολίνου), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἰσχυρὰ ροπή τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἀγάπης του πρὸς κάθε ἐλληνικὸν τῆς νήσου Κύπρου. Δικαίως θεωρεῖται ὅτι ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐργασθεὶς διὰ τὴν διαμόρφωσιν ἰδιαιτέρου ἐπιστημονικοῦ κλάδου, τῆς Κυπριολογίας, καὶ ὅτι συνεδύαζε τὸ ἐπιστημονικῶς ὀρθὸν πρὸς τὸ ἐθνικῶς ὀφελίμον. Αἱ ἐργασίαι του — ἱστορικαί, φιλολογικαί, παιδαγωγικαὶ κ.ά. — ἐδημοσιεύθησαν αὐτοτελῶς ἢ καὶ εἰς ἐπιστημονικὰ περιοδικά. Ὁ ἴδιος ηὔτύχησε νὰ ἴδῃ ζῶν τὴν ἐπανέκδοσιν τῶν κυριωτέρων ἐξ αὐτῶν εἰς ἑξ ὀγκώδεις τόμους².

Ὁ Κ. Σπυριδάκις ἱδρυσεν τὴν Ἑταιρείαν Κυπριακῶν Σπουδῶν (1936, Πρόεδρος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της), τὸν Ἑλληνικὸν Πνευματικὸν Ὅμιλον Κύπρου (1947, Πρόεδρος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του), τὸν Σύνδεσμον Ἑλλήνων Φιλολόγων Κύπρου «Στασίνο» (1962, Πρόεδρος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως, Ἐπίτιμος Πρόεδρος ἀπὸ τοῦ 1974), διετέλεσε καὶ Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν, τὸ ὁποῖον ἱδρυ-

1. Enagoras I von Salamis, 1935 (καὶ 1941 ἐλληνιστί).

2. Κ. Σπυριδάκι, Μελέται, Διαλέξεις, Λόγοι, Ἀρθρα, ἐν Λευκωσίᾳ τυπογραφεῖα Ζαβχλλη τ. Α', μ. Α' (1972), μ. Β' + Γ' (1973), τ. Β', μ. Α' + Β' (1974), καὶ τ. Γ' (1974). Τὴν ὅλην δαπάνην ἀνέλαβεν ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου καὶ πᾶσαν εἰσπραξίν ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν τόμων θὰ καρποῦται τὸ ταμεῖον τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν. Ἐπιμελεῖται τῆς ἐκδόσεως οἱ Μ. Χριστοδούλου, Φ. Φωκαίδης.

σε τῷ 1962. Πάντα τὰ ἰδρυθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἰδρύματα συνεχίζουν καρποφόρως τὴν ἐπιστημονικὴν των λειτουργίαν, καὶ ὑπὸ τὰς σημερινὰς τραγικὰς συνθήκας. Ἐξελέγη Ἐπίτιμος Πρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου, τοῦ Ὁμίλου Παιδαγωγικῶν Ἐρευνῶν Κύπρου, Ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ ἐν Ἀθήναις Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός», Ἐπίτιμον μέλος τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Πτολεμαῖος Α'» Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἐταιρείας Ἑλληνικῶν Σπουδῶν, Ἐπίτιμος Ἐταῖρος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας (1969), Ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Μέλος τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀκαδημίας Πολιτικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν. Διετέλεσεν ἐπὶ ἑξαετίαν Πρόεδρος τῆς Ὄργανώσεως Ἑλλήνων Λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Ἐτιμῆθη διὰ τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, διὰ τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου τοῦ Ἰνστιτούτου Γκαίτε τοῦ Μονάχου καὶ διὰ τοῦ Μεγαλοσταύρου τοῦ Τάγματος τοῦ Φοίνικος (12 Φεβρ. 1966, αἰς ἔνδειξιν ἐκτιμῆσεως τῆς γενομένης ἐθνικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς ἐν Κύπρῳ ἐργασίας). Μετέσχε τοῦ Θ' Διεθνoῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου (Θεσσαλονίκη 1953), τοῦ Α' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου (Ἡράκλειον, 12 - 25 Ἀπρ. 1961)· προήδρευσε τοῦ Α' Διεθνoῦς Κυπρολογικοῦ Συνεδρίου (Λευκωσία, 14 - 19 Ἀπρ. 1969), τοῦ Ὀμηρικοῦ Συμποσίου (Λευκωσία, 15 - 16 Σεπτ. 1972) καὶ τοῦ Α' Παγκυπρίου Συνεδρίου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ (Λευκωσία, 21 - 23 Δεκ. 1973).

Συνεχῆς ὑπῆρξεν ἡ προσπάθειά του νὰ συστήσῃ Ἴδρυμα Ὑποτροφιῶν ὡς καὶ νὰ προωθηθῇ ἡ Ἴδρυσις Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου ἐν Κύπρῳ (ἀποφευγομένης τῆς ἐκεῖ μεταφορᾶς ξένου). Ἡ ὀξεία ἐξ ἄλλου διορατικότης του, συνδυαζομένη μετὰ τῆς εὐθυκρισίας καὶ τῆς βαθείας πνευματικῆς του καταρτίσεως, διέβλεψεν ὀρθῶς πολλά. Παρ' ὅλον ὅτι ἐθεωρεῖτο ὑπ' ἀρκετῶν τύπος «κλειστός» καὶ ἀπλησίαστος, ἐν τούτοις ὁ Σπυριδάκις ὑπῆρξε μία συνεχῶς γρηγοροῦσα ἱστορικὴ συνειδησις, ἡ ὅποια ἐζη συνειδητῶς — κατὰ τρόπον ἰδιότυπον ἀλλὰ πάντοτε εἰλικρινῆ καὶ ὑπεύθυνον — τὰς ἀγωνίας τοῦ λαοῦ καὶ τὴν μοῖραν τῆς νήσου. Ὁ ἑλληνικὸς χῶρος ὑπῆρξε διὰ τὸν Σπυριδάκιν ἱερός καὶ ἡ ἑλληνικὴ παιδεία προπομπὸς τῆς ἀξιοπρεπείας του· ἡ θέσις τῆς Κύπρου ζωντανὴ ἑλληνικὴ παρουσία, προπύργιον καὶ ἀκρίτας τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Θὰ ἀναφέρω μόνον δύο χαρακτηριστικὰ ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ ἐκλιπόντος, ἄνευ σχολίων.

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τοῦ Ἐθναρχικοῦ Συμβουλίου (1954) — ὑπῆρξεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἑθναρχικὸς σύμβουλος — κατὰ τὴν ὅποιαν ἐμελετᾶτο

ἡ πρώτη προσφυγή τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Ο.Η.Ε. διὰ τὸ Κυπριακόν, ὁ Σπυριδάκις εἶπεν ἐπὶ λέξει : «Ἀφ' ἧς ἡ Τουρκία θὰ συνειδητοποιήσῃ τὴν σημασίαν τῆς Κύπρου δι' ἑαυτὴν ἀπὸ γεωγραφικῆς, οἰκονομικῆς, πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, θὰ ἀποτελῇ αὕτη τὸ μεγαλύτερον ἐμπόδιον πρὸς λύσιν τοῦ Κυπριακοῦ»¹. Καὶ μία συμπλήρωσις : «Εἶναι καιρὸς νὰ συνειδητοποιήσωμεν Κύπρος καὶ Ἑλλάς τοὺς κινδύνους καὶ νὰ ἀναλογισθῶμεν τὰς εὐθύνας μας ἐναντι ὄχι μόνον τῆς παρουσίας ἀλλὰ καὶ τῶν μελλουσῶν γενεῶν»², διότι «ὁ κίνδυνος νὰ περιέλθῃ ἡ Κύπρος καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν Τουρκίαν εἶναι μέγας»³.

Νῦν τὸ δεύτερον. Ἀποχωρῶν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἐδήλωσεν (Ἰούν. 1970) ὅτι : «... δὲν θὰ παύσω ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἐθνικὴν προκοπὴν (τοῦ ἑλληνικοῦ κυπριακοῦ λαοῦ). . . Τὸ ἀναλίσκεσθαι ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, τῶν Ἑλληνοχριστιανικῶν ἰδεωδῶν καὶ τῆς διεκδικήσεως διὰ τὴν ἐθνικὴν δικαίωσιν τῆς παναρχαίας αὐτῆς ἑλληνικῆς ἐστίας ἀποτελεῖ τὴν ὡραιότεραν ἀνθρωπίνην ὑπόθεσιν»⁴.

Ὁ Κωνσταντῖνος Σπυριδάκις ὑπῆρξε κόσμημα διὰ τὴν ἐπίγειον ζωὴν, ἑλληνικὴ πολύτιμος παρουσία καὶ μνήμη, ἀνθρώπος μέγας ἡ μνήμη του, αἰωνία καὶ ἱερά, θὰ ζῆ ὡς ἰσχυρὰ διαχρονικὴ παρουσία. Ὁ ἴδιος ἔγραψε κάποτε διὰ τὸν Σίμον Μενάρδον (1969, Πνευματικὴ Κύπρος) : «Ὁφειλομέν νὰ ἐνθυμούμεθα τοὺς παλαιούς, οἱ ὅποιοι ἐδημιούργησαν τὴν σημερινὴν καὶ ἀκόμη τὴν νέαν γενεάν, νὰ ἀποτίνωμεν δίκαιον φόρον τιμῆς εἰς αὐτούς καὶ νὰ ἀναγνωρίζωμεν ὅτι ἀνευ αὐτῶν ἡμεῖς δὲν θὰ ὑπῆρχομεν, ἵνα συνεχίζωμεν τὸ ἔργον ἐκείνων . . . Ἡ ζωὴ μας ὀφείλει νὰ διέπτεται ὑπὸ ἥθους»⁵.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

1. Κ. Σπυριδάκι, Μελέται . . . , ἐνθ' ἄν., τ. Γ', σ. 458.

2. Ἐπιθεώρησις Λόγου καὶ Τέχνης, τεύχ. 17 - 18 (Λευκ. 1971), σ. 239.

Ἄνατ. Κ. Σπυριδάκι, Μελέται, ἐνθ' ἄν., τ. Γ', σ. 460.

3. Ἐπιθεώρησις Λόγου καὶ Τέχνης, τεύχ. 19 - 20 (Λευκ. 1971), σ. 292.

Ἄνατ. Κ. Σπυριδάκι, Μελέται . . . , ἐνθ' ἄν., τ. Γ', σ. 448.

4. Κ. Σπυριδάκι, Μελέται . . . , ἐνθ' ἄν., τ. Γ', σ. 455.

5. Κ. Σπυριδάκι, Μελέται . . . , ἐνθ' ἄν., τ. Β', μ. Β', σ. 666.